

СЪВЕТ НА ЕВРОПА

КОМИТЕТ НА МИНИСТРИТЕ

Препоръка Rec (2003) 22

на Комитета на министрите на държавите-членки относно условното освобождаване (освобождаването под гаранция)

*(Приета от Комитета на министрите на 24 септември 2003 г.
в 853-то заседание на заместник-министрите)*

Комитетът на министрите, съгласно условията на чл. 15. б от Статута на Съвета на Европа,

Като има предвид, че е в интерес на държавите-членки на Съвета на Европа, да се установят общи принципи по отношение на изпълнението на наказанието лишаване от свобода, с цел укрепване на международното сътрудничество в тази област;

Като признава, че условното освобождаване е едно от най-ефективните и конструктивни средства за предотвратяване на повторно извършване на престъпление и за насърчаване на повторното установяване, предоставяйки на лишените от свобода планирана, подпомагана и контролирана реинтеграция в обществото;

Като има предвид, че прилагането му трябва да е съобразено с конкретните обстоятелства и в съответствие с принципите на справедливост и равнопоставеност;

Като има предвид, че финансовите разходи за лишаването от свобода представляват тежко бреме за обществото и че изследванията показват, че задържането често има странични ефекти и не гарантира реинтеграцията на правонарушителите;

Като има предвид, че поради това е желателно да се сведе до минимум продължителността на задържането и условно освобождаване преди да е била излежана цялата присъда, може да допринесе в голяма степен за постигане на тази цел;

Като признава, че мерките за условно освобождаване изискват подкрепата на политически лидери, административни служители, съдии, прокурори, адвокати и обществеността, поради което е необходимо подробно обяснение за причините за адаптиране на сроковете на затворническите присъди;

Като има предвид, че законодателството и практиката на условно освобождаване трябва да са съобразени с основните принципи на демократичните държави, управлявани от принципите на правовата държава, чиято основна цел е да гарантира правата на човека в съответствие с Европейската конвенция за правата на човека и съдебната практика на органите, натоварени с нейното прилагане;

Като има предвид Европейската конвенция за надзора върху условно осъдените и предсрочно освободените (ETS № 51);

Като признава значимостта на:

- Резолюция (65) 1 относно условната присъда, пробацията и другите алтернативи на лишаването от свобода;
- Резолюция (70) 1 относно практическата организация на мерките за надзор и последващи грижи за осъдени или освободени условно лица;
- Резолюция (76) 2 относно третирането на лица с дългосрочни присъди;

- Резолюция (76) 10 относно някои алтернативни наказателни мерки за лишаване от свобода;
- Препоръка № R (82) 16 относно отпуски в затворите;
- Препоръка № R (87) 3 относно Европейските правила за затворите;
- Препоръка № R (89) 12 на образованието в затвора;
- Препоръка № R (92) 16 на европейските правила за обществените санкции и мерки;
- Препоръка № R (92) 17 отнасяща се до последователността в произнасянето на присъдите;
- Препоръка № R (97) 12 относно персонала, отговарящ за прилагането на санкции и наказания;
- Препоръка № R (99) 22 относно пренаселеността в затворите и увеличаване на броя на лишените от свобода;
- Препоръка [Rec \(2000\) 22](#) относно подобряване на прилагането на европейските правила за санкции и мерки в общността,

Препоръчва на правителствата на държавите-членки:

1. да въведат условното освобождаване в тяхното законодателство, ако все още не са предвидили тази мярка;
2. да се ръководят в своите законодателства, политики и практики в областта на условно освобождаване от принципите, съдържащи се в приложението към настоящата препоръка;
3. да осигурят възможно най-широко разпространение на тази препоръка за условно освобождаване и нейния обяснителен меморандум.

Приложение към Препоръка Rec (2003)22

I. Определение за условно освобождаване

1. За целите на настоящата препоръка, условно освобождаване означава предсрочно освобождаване на осъдени и лишение от свобода съгласно индивидуални условия след освобождаването им от затвора. Амнистии и помилвания не се включват в това определение.
2. Условното освобождаване е една от мерките, прилагани в общност. Въвеждането му в законодателството и прилагането му в отделните случаи са обхванати от европейските правила за обществените санкции и мерки, съдържащи се в Препоръка № R (92) 16, както и от Препоръка [Rec \(2000\) 22](#) за подобряване на прилагането на европейските правила за обществените санкции и мерки.

II. Общи принципи

3. Условното освобождаване трябва да се стреми към подпомагане на лишените от свобода да направят преход от живота в затвора към законосъобразен живот в обществото чрез условия и надзор след освобождаването, които насърчават тази цел и допринасят за обществената сигурност и намаляването на престъпността в общността.
- 4.а. С цел намаляване на вредното въздействие на лишаването от свобода и за насърчаване на връщането в обществото на лишени от свобода лица при условия, които имат за цел да гарантират безопасността на външната общност, законът трябва да направи условното освобождаване достъпно за всички осъдени лишени от свобода лица, включително тези с доживотна присъда.

4.б. Ако присъдите са толкова къси, че условното освобождаване не е възможно е необходимо да се потърсят други средства за постигане на тези цели.

5. Когато започват да изтърпяват присъдата си, лишените от свобода трябва да знаят или кога стават допустими за освобождаване по силата на изтърпяване на минимален срок (определен в абсолютни стойности и/или отнасяне към част от присъдата) и критериите, които ще се прилагат за определяне дали ще им бъде предоставено освобождаване ("система за дискреционно освобождаване"), или кога могат да бъдат освободени по право по силата на изтърпяване на фиксиран период, определен в абсолютни стойности и/или отнасяне към част от присъдата ("система за задължително освобождаване").

6. Минималният или фиксираният период не трябва да е с такава продължителност, която да възпрепятства постигането на целите на условното освобождаване.

7. Трябва да се вземе предвид икономията на ресурсите, които могат да бъдат направени чрез прилагане на системата на задължителното освобождаване по отношение на присъди, при които негативната индивидуална оценка ще отложи незначително датата на освобождаване.

8. С цел да се намали риска от рецидив при условно освободените от затвора лица, следва да бъде възможно да им бъдат наложени индивидуални условия, като:

- изплащане на компенсация или обезщетяване на жертвите;
- ангажимент за подлагане на лечение за наркотици или злоупотреба с алкохол или друго лечимо заболяване, явно свързано с извършването на престъплението;
- работа или участие в друга одобрена трудова дейност, например, образование или професионално обучение;
- участие в програми за личностно развитие;
- забрана за пребиваване или посещение на определени места.

9. По принцип, условното освобождаване трябва да бъде придружено от надзор, състояща се от мерки за подпомагане и контрол. Характерът, продължителността и интензивността на контрола, трябва да бъдат адаптирани към всеки отделен случай. Следва да бъде възможно тези мерки да бъдат коригирани през целия период на условно освобождаване.

10. Следва да бъдат наложени условия или надзорни мерки за определен период от време, които трябва да бъдат съизмерими спрямо оставащата част от присъдата.

11. Условия и надзорни мерки следва да се налагат за неопределен срок само когато това е абсолютно необходимо за защитата на обществото и в съответствие с гаранциите, предвидени в член 5 от европейските правила за обществените санкции и мерки, ревизирани в Препоръка Rec (2000) 22 ,

III. Подготовка за условно освобождаване

12. Подготовката за условно освобождаване трябва да се организира в тясно сътрудничество с целия съответен персонал, работещ в затвора, и тези, които участват в надзора след освобождаването, и да приключи преди края на минималния или фиксиран срок.

13. Затворническите служби следва да гарантират, че лишените от свобода могат да участват в подходящи програми преди освобождаването и да се насърчават да участват в образователни и обучителни курсове, които да ги подготвят за живот в обществото. Специфични условия за изпълнението на наказанието лишаване от свобода като

полусвободни отворени режими или настаняване извън затвор трябва да се използват колкото е възможно повече с оглед на подготовката за връщане на лишените от свобода в общността.

14. Подготовката за условно освобождаване следва да включва и възможността за това лишените от свобода да запазват, създават или възобновяват връзките си със семейството и близките си и за създаване на контакти със служби, организации и доброволчески организации, които могат да помогнат на условно освободени от затвора лица за приспособяването им към живота в общността. За тази цел трябва да бъдат предоставени различни форми на отпуск от затвора.

15. Трябва да бъде насърчавано ранното разглеждане на подходящи условия и мерки за надзор след освобождаване. Възможните условия, помощта, която може да бъде предоставена, както и изискванията за контрол и възможните последици от неуспех трябва да бъдат внимателно обяснени и обсъдени с лишените от свобода лица.

IV. Предвиждане на възможност за условно освобождаване

Система за дискреционно освобождаване

16. Минималният период, който лишеният от свобода трябва да изтърпи, за да придобие право на условно освобождаване, следва да се определи в съответствие със закона.

17. Съответните органи трябва да започнат необходимата процедура, която да даде възможност за решение за условно освобождаване, веднага след като лишеният от свобода е изтърпял минималния период.

18. Критериите, които лишените от свобода лица трябва да изпълнят, за да бъдат освободени условно, трябва да бъдат ясни и категорични. Те също трябва да бъдат реалистични, в смисъл, че те трябва да вземат под внимание личността на задържаните и социалните и икономически обстоятелства, както и наличието на програми за възстановяване.

19. Липсата на възможности за работа към момента на освобождаване, не трябва да представлява основание за отказ или отлагане на условното освобождаване. Трябва да се положат усилия, за да се намерят други форми на заетост. Липсата на постоянен адрес не следва да представлява основание за отказ или отлагане на условното освобождаване и в такива случаи следва се предвиди временно настаняване.

20. Критериите за предоставяне на условно освобождаване следва да се прилагат по начин, който позволява условно освобождаване за всички лишени от свобода, които се считат като отговарящи на минималното ниво на гаранции, за да придобият статут на граждани, спазващи закона. Задължение на властите е да докажат, че лишеното от свобода лице не е изпълнило критериите.

21. Ако инстанцията за вземане на решения, прецени да не предостави условно освобождаване, тя трябва да определи дата за преразглеждане на въпроса. Във всеки случай, лишените от свобода трябва да бъдат в състояние да кандидатстват отново пред органа за вземане на решения, веднага след като положението им се е променило в значителна степен в тяхна полза.

Система за задължително освобождаване

22. Срокът, който лишените от свобода трябва да изтърпят, преди да придобият право на освобождаване, трябва да бъде определен със закон.

23. Само при изключителни обстоятелства, определени със закон, трябва да бъде възможно отлагане на освобождаването.

24. Решението за отлагане на освобождаването следва да определи нова дата за освобождаване.

V. Налагане на условия

25. При разглеждане на условията, които следва да бъдат наложени и дали е необходим надзор, органът за вземане на решения трябва да разполага със съответните доклади, включително устни изявления от персонала, работещ в местата за лишаване от свобода, който е запознат с лишените от свобода и техните лични обстоятелства. Специалисти, участващи в надзора след освобождаването или други лица, запознати със социалните обстоятелства на лишените от свобода, следва да също да предоставят информация.

26. Органът за вземане на решения трябва да бъде уверен, че лишените от свобода лица разбират наложените условия, помощта, която може да се предостави, изискванията за контрол и възможните последици от неспазване на условията.

VI. Изпълнение на условно освобождаване

27. Ако изпълнението на условно освобождаване бъде отложено, лишените от свобода лица, които очакват освобождаване трябва да бъдат държани в условия, максимално близки до тези, от които биха се възползвали в обществото.

28. Прилагането на мерки за условно освобождаване и надзор следва да бъде отговорност на изпълнителния орган в съответствие с Правилата 7, 8 и 11 от Европейските правила за обществените санкции и мерки.

29. Изпълнението трябва да се организира и извършва в съответствие с Правилата на 37-75 от Европейските правила за обществените санкции и мерки, както и с основните изисквания за ефективност, определени в съответните разпоредби на принципи 9-13 от Препоръка [Rec \(2000\) 22](#) относно подобряване на изпълнението на европейските правила за обществените санкции и мерки.

VII. Неспазване на наложените условия

30. Изпълнителният орган следва да реагира на незначително неспазване на наложените условия със съвет или предупреждение. Всяко значимо нарушение трябва незабавно да бъде докладвано на органа, който може да вземе решение за евентуална отмяна. Този орган, обаче, следва да прецени дали допълнителен съвет, допълнително предупреждение, по-строги условия или временна отмяна биха представлявали достатъчно наказание.

31. Като цяло, неспазването на наложените условия следва да се разглежда в съответствие с разпоредбите на член 85 от европейските правила за обществените санкции и мерки, както и с останалите съответни разпоредби на глава X на правилата.

VIII. Процесуални гаранции

32. Решенията за предоставяне, отлагане или отмяна на условното освобождаване, както и за налагане или промяна на условията и мерките, свързани с тях, следва да бъдат предприети от органи, установени със закон, в съответствие с процедури, обхванати от следните гаранции:

а. осъдените лица трябва да имат правото да бъдат изслушани лично и да бъдат подпомагани в съответствие със закона;

б. органът за вземане на решения следва да обмисли внимателно всички елементи, включително изявления, представени от осъдените лица в подкрепа на техния случай;

в. осъдените лица следва да имат адекватен достъп до досиетата си;
д. в решения трябва да са посочени основанията за това и да бъдат уведомени писмено.

33. Осъдените лица следва да могат да подадат жалба до висшестоящ независим и непристрастен орган за вземане на решения, учреден със закон, срещу същността на решението, както и срещу неспазване на процесуалните гаранции.

34. На разположение следва да бъдат също и процедури за подаване на жалби по отношение на изпълнението на условното освобождаване.

35. Всички процедури за подаване на жалби, следва да отговарят на гаранциите, определени в Правила 13 до 19 от Европейските правила за обществените санкции и мерки.

36. Нищо в параграфи 32-35 не следва да се тълкува като ограничение или нарушение на някое от правата, които могат да бъдат гарантирани в тази връзка от Европейската конвенция за правата на човека.

IX. Методи за подобряване на процеса на вземането на решения

37. Следва да се насърчава разработването и употребата на надеждна оценка на риска и потребностите, които в съчетание с други методи, могат да бъдат средство за подпомагане на вземането на решения.

38. Необходимо е да се организират информационни сесии и / или програми за обучение за вземащите решения, с участието на специалисти в областта на правото и социалните науки, както и всички участващи във възстановяването в обществото на условно освободените лица.

39. Трябва да се вземат мерки, за да гарантира в разумна степен последователността при вземането на решения.

X. Информирание и консултиране за условно освобождаване

40. Политици, съдебни органи, органи за вземане на решения и изпълнителни органи, обществени лидери, асоциации, предоставящи помощ на жертвите и на лицата, лишени от свобода, както и университетски преподаватели и научни работници, интересуващи се от темата, следва да получават информация и да бъдат консултирани относно функционирането на условното освобождаване, както и за въвеждането на ново законодателство или практика в тази област.

41. Органите за вземане на решения следва да получават информация за броя на лицата, към които успешно и неуспешно е приложено условно освобождаване, както и за обстоятелствата за успехите и неуспехите.

42. Необходимо е да се организират медийни и други кампании за информиране на широката общественост относно функционирането и новите разработки в прилагането на условно освобождаване и неговата роля в рамките на системата на наказателното правосъдие. Тази информация трябва да бъде бързо предоставена на разположение в случай на каквото и да е драматично и оповестено неизпълнение, възникнало през периода на условно освобождаване на лицето. Тъй като тези събития са склонни да привличат вниманието на медиите, следва да бъдат подчертани целта и положителните ефекти от условното освобождаване.

XI. Проучвания и статистики

43. С цел получаване на повече знания относно значението на съществуващите системи за условно освобождаване и тяхното по-нататъшно развитие, следва да се извършва оценка и да се събират статистически данни, за да се предостави информация за

функционирането на тези системи и тяхната ефективност при постигането на основните цели на условното освобождаване.

44. В допълнение към оценките, препоръчани по-горе, следва да се насърчават научните изследвания в областта на функционирането на системите за условно освобождаване. Такова изследване трябва да включва мнения, нагласи и възприятия за условно освобождаване на съдебните и изпълнителните органи, органите за вземане на решения, жертвите, членовете на обществото и лишените от свобода. Други аспекти, които трябва да бъдат разглеждани, включват дали условното освобождаване е икономически ефективно, дали то води до намаляване на процента на повторно извършване на престъпление, степента, до която условно освободените лица успяват да се реинтегрират в общността и въздействието, което може да има разработването на схема за условно освобождаване върху налагането на санкции и мерки, както и изпълнението на наказания. Естеството на програми за подготовка за освобождаване следва да бъде обект на внимателни изследвания.

45. Необходимо е да се води статистика по отношение на въпроси като броят на условно освободените, лишени от свобода лица по отношение на допустимостта, срокът на присъдата и извършените престъпления, частта от срока, изтърпян преди предоставянето на условно освобождаване, броят на отменените освобождавания, процента повторни обвинения и съдебните досиета и социално-демографския профил на лишените от свобода, които са получили право на условно освобождаване.